

Preek gehouden op 19 juni
in de Westerkerk Amsterdam
Jesaja 65: 1-9 en Lukas 9: 26-39
door ds. Herman Koetsveld

Ze troffen me zeer, die eerste woorden van de lezing uit Jesaja voor vandaag. Je moet deze woorden als het ware zorgvuldig proeven. Want dan zijn er verschillende 'smaken' te ontdekken: die van verdriet, van eenzaamheid, van teleurstelling, maar ook die van boosheid en misschien ook wel van jaloezie. En ook, ja, dat ook, die van vasthoudendheid, van hoop en van vertrouwen. En dat alles bij elkaar, als je goed proeft, toch wel het meest, die van de smaak van de liefde. Van wie zijn die woorden? Volgens de profeet van de Eeuwige zelf. Luister nog een keer:

*Al vragen zij niet naar Mij, toch laat ik Mij raadplegen
en al zoeken ze Mij niet,
toch laat Ik me vinden.
Al roept dit volk mijn naam niet aan,
toch antwoord Ik: 'Hier ben Ik, hier ben Ik'.*

Misschien raakte me dat nog wel het meest: die herhaling van 'Hier ben Ik, hier ben Ik'. Zien jullie me nog wel? Weten jullie nog wel? Herinneren jullie nog wel? Van jullie herkomst? Van jullie identiteit als mensen van Mij? Van jullie roeping om mens van de liefde te zijn? Van jullie kwetsbaarheid, tijdelijkheid en sterfelijkheid? Van jullie verantwoordelijkheid ook om namens Mij de aarde te beschermen en er met alles wat in jullie is voor te zorgen, te koesteren?

'Hier ben ik, hier ben Ik'. God laat zich vinden, ook al zit er niemand op hem te wachten en wordt er niet naar Hem gevraagd. Het verhaal van de bezetene uit het gebied van Gerasa is er misschien wel de meest scherpe en alles omkerende illustratie van. Van hoe de Eeuwige een verloren

sterveling zo onvermoed en ongevraagd zo alles in een ander daglicht zettend nabij komt. 'Hier ben Ik'.

Bezetenheid. Iets of iemand heeft jou als het ware in bezit genomen. Het is de tegenstelling van vrijheid, van een verlost bestaan. Daar gaat het veel over, de laatste tijd, over vrijheid en onvrijheid. Maar wat bedoelen we dan eigenlijk? De schrijvers van weleer dachten al snel aan demonen, aan kwade geesten, maar wat ruimer gezien is er veel dat ons zo in bezit kan nemen dat je feitelijk je innerlijke vrijheid, de ruimte om nog te kunnen kiezen voor het goede verliest.

Het blijkt dat als de ideologie van economische groei bezit heeft genomen van de hele samenleving, als dat breed geloofd is gaan worden, hoe buitengewoon moeilijk het dan is om ons daarvan te verlossen, nu blijkt dat onze aarde de last ervan niet meer kan dragen.

Wat ontspoot er tussen mensen veel, in grote en kleine verbanden, als het wantrouwen bezit heeft genomen van het hart en er geen ruimte meer is, geen vertrouwen meer is dat we het met elkaar kunnen rooien, maar de ander op voorhand een tegenstander, een fraudeur, een bedreiging voor ons is.

Wat wordt het een bijna onmogelijke opgave om het leven met een ander in liefde en vertrouwen te delen als de gedachte dat die ander heeft te voldoen aan jouw ideaalplaatje bezit van je heeft genomen. En indringender, als de overal aanwezige pornografisering de fijnzinnige en zo vreugdevolle beleving van de schoonheid van de liefde heeft verdrongen.

Wat wordt het toekomstbeeld voor jongeren en jongvolwassenen een schrikbeeld en een oorzaak van burn-out en depressie als het idee dat ze koste wat kost moeten voldoen aan de opgeschroefde verwachtingen van succes van deze

overspannen samenleving greep op hen heeft gekregen, bezit van hen heeft genomen.

'Toch antwoord Ik, hier ben Ik, hier ben Ik'.

Als Jezus in dat gebied, aan die 'overkant' aankomt, komt er een man hem tegemoet 'door demonen bezeten', zoals dat toen zo gedacht werd. Een mens die lijdt aan een afschuwelijke innerlijke verscheurdheid, onmacht en verlorenheid. Een mens van wie het hele gedrag een en al tegenstrijdigheid is. Een vat vol ongeneeslijke tegenstellingen. Hij is thuis waar geen thuis is: in de rotsgraven. Zijn leven grondvest hij in de afgrond van de dood. Zijn manier van contact leggen is alle contact strikt uit de weg gaan.

Aan niemand durft hij zich te vertonen. Vol angst voor de voorwaarden van een 'gewoon leven' waarvan hij weet dat hij nooit zal kunnen voldoen. Een mens die de ander alleen maar ervaart als iemand die hem dwingt om zich te schikken, om vooral 'normaal' te doen.

En zo is het al zo vaak genoeg gebeurd dat men hem met geweld probeerde te beteugelen. Maar niets had geholpen. Onderworpen te worden aan de sociale verbanden met al zijn verwachtingspatronen boezemt hem grotere angst in dan die bizarre eenzame vrijheid die niets met vrijheid, maar enkel met een grondeloze eenzaamheid te maken heeft.

De man ziet Jezus. Er is contact. Zal hij, zoals elders in het evangelie, zich in overgave aan Jezus' voeten werpen? Het tegendeel is het geval: 'Ik bezweer je bij God, kwel mij niet!' Zelfs de optie van een mogelijke bevrijding kan blinde angst aanjagen. Is dit wellicht de hel, als een mens zelfs een geboden uitweg enkel als een grootst mogelijke bedreiging gaat ervaren? Het is de reactie op Jezus' eerdere bevel dat de demon

(enkelvoud hier nog) de man zou verlaten, maar het was kennelijk nog tevergeefs. Er moet nog iets anders gebeuren.

'Wat is je naam?' Deze vraag stelt Jezus nu. Dat is de essentie van wie je bent. Niet je al dan niet klinkende cv, niet de dikte van je portemonnee, niet je al dan niet pakkende plannen voor de toekomst, niet de mate van je assertiviteit of creativiteit. Maar dit: jouw naam. Zoals net bij de doop van Daniël en Sjoerd: hun namen genoemd in het perspectief, in die ene adem van de goddelijke Naam: 'Hier ben Ik, hier ben Ik'.

Hoe intens verdrietig, en zo veel meer dan dat, dat deze mens zijn eigen door zijn ouders ooit gegeven naam niet meer kan uitspreken. Er niet meer bij kan komen wie hij is. Geen contact meer kan maken met zijn werkelijke diepste 'ik', zijn ziel, zijn leven, zijn liefde. Maar enkel kan antwoorden met al dat andere dat door zijn diepste zijn heen marcheert, onderweg alles vernietigend wat het leven waardevol maakt. 'Legioen', antwoordt hij. Legertaal. In hemzelf is het constant oorlog met alle destructieve gevolgen van dien.

Maar met het noemen van deze naam 'Legioen' is er ook de ontmaskering, komt de schrikbarende werkelijkheid aan het licht. Dat is nodig. Dat is altijd nodig, wil er sprake van een werkelijke bevrijding, van een werkelijke verlossing sprake zijn. De demonen, nu meervoud dus, smeken Jezus om niet naar de onderwereld gestuurd te worden, maar in een kudde varkens. Wat een opmerkelijk verzoek. Niet naar de onderwereld, die plek van de dood waar geen ontsnappen mogelijk is. Om verlost te worden van de kwade geesten, van alles wat ons vervreemd van wie wij zelf zijn, dat is hard werken, dan moet er vaak nog zoveel opgeruimd, schoongemaakt, opengebroken worden.

Die kudde varkens: in de beleving van de lezers van toen en in joodse en islamitische lezers van nu nog steeds het toppunt van

onreinheid, lees, van dat wat zo ver van God afstaat, dat is de plek waar die kwade machten nog denken te kunnen overleven. Maar zie daar wat er gebeurt, ze storten zich van de helling af en storten zich in de zee om daarin onder te gaan. De zee, de grondeloosheid, de zwarte diepte: in heel de Bijbel het beeld van de dood, het nihil, het niks. Daar verdwijnen de varkens in, de dragers nu van alles wat de man van zijn menselijkheid beroofde.

Merkwaardig hoe de inwoners vanuit de omgeving hiervan schrikken. Ja, ook de bevrijding in God kan voor tallozen schrik aanjagen. Het stelt immers de vraag naar ieders, naar jouw en mijn vrijheid, bezieling, begeestering, waarheid.

Deze mens, een als nieuw geboren mens, aan Jezus' voeten nu, niet meer naakt en geketend, maar gekleed. Hij wil met Jezus meegaan. Maar Jezus zegt: ga naar huis. Maak die beweging van het rotsgraf, van de dood, naar het huis van je leven. En vertel wat God voor je heeft gedaan. En dat doet hij. 'Wat God voor mij heeft gedaan dat is wat Jezus voor mij heeft gedaan', zo vat hij zijn bevrijding samen. God komt zo nabij, in Christus die vraagt: 'Wie ben jij, wat is jouw naam?'

En wie weet heeft hij in de plaatselijke synagoge op een goede sabbathmorgen dit woord ook gehoord toen iemand de boekrol van Jesaja uitrolde en dat hij toen tot in het diepste van zijn ziel ervoer dat het in zijn eigen leven waar was geworden, deze godsworden:

*Al vragen zij niet naar Mij, toch laat ik Mij raadplegen
en al zoeken ze Mij niet,
toch laat Ik me vinden.
Al roept dit volk mijn naam niet aan,
toch antwoord Ik: 'Hier ben Ik, hier ben Ik'.*

Godzijdank. Amen.